

volkeren; daar, in Oost-Europa, lag Duitslands *Lebensraum*, die, zo nodig, met geweld veroverd moest worden.

Zomer '26, een jaar na verschijnen, waren van het eerste deel al meer dan negenduizend exemplaren verkocht. Voor wie, van 1919 af, Hitlers toespraken gevolgd had, bevatte het boek niets nieuws: hier stond slechts in druk wat hij, '*absoluter Antisemit, Todfeind der gesamten marxistischen Weltanschauung, alldeutsch in meiner Gesinnung*', op honderden vergaderingen betoogd had. Het grootste deel van de Duitse publieke opinie was evenwel geneigd, de mislukte *Putschist* van november '23 als *erledigt* te beschouwen. Wie dat niet deed, was de man zelf. Integendeel: proces, vonnis en gevangenschap, alle drie even zachtzinnig, versterkten slechts zijn zelfvertrouwen en zijn minachting voor de heersende machthebbers. Wel kwam hij tot de conclusie dat hij een andere tactiek diende te volgen: een stormloop op de staat was blijkbaar gedoemd te mislukken; wilde de NSDAP de macht veroveren, dan was er slechts één weg: die der geveinsde legaliteit; de democratie moest met haar eigen middelen bestreden en van binnen uit ten val gebracht worden.

Aan dat inzicht zou hij vast houden, alle weerstanden in de eigen rijen, speciaal van de kant van de strijdlustige SA, ten spijt.

Van München naar Berlijn

In de zomer van 1925, een half jaar nadat Hitler op vrije voeten gesteld was, ontruimden de Fransen het Ruhrgebied; in oktober aanvaardde Duitsland bij het Verdrag van Locarno de nieuwe grenzen in West-Europa en verklaarde het, grenswijzigingen in het oosten slechts met vreedzame middelen te zullen nastreven; september '26 werd Duitsland in de Volkenbond opgenomen en toen nog geen twee jaar later (augustus '28) ook de Duitse afgevaardigde in Parijs het door de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Frank Kellogg, voorgestelde en naar hem genoemde Kellogg-pact ondertekende waarbij alle mogendheden plechtig beloofden, voortaan geen geweld meer te zullen gebruiken (behoudens uit zelfverdediging: dat achterdeurtje bleef openstaan), meenden tallozen in Europa en bepaald ook in Nederland, dat een tijdperk van vrede zo ver men vooruit kon zien, aangebroken was. Tien jaar tevoren was de eerste wereldoorlog geëindigd; een tweede leek ondenkbaar.

Die optimistische visie was, wat Duitsland betrof, zwak gefundeerd.